

Ìwé Dániẹ̀lì - Ọ̀kan Ọ̀gọ̀rùn-ún Méjelelọ̀gọ̀rìn

Ìkẹde Àárín Ọ̀ru àti Ipa Àsọtẹ̀lẹ̀ ti Róòmù: Ẹ̀sìsì Àwọn Ọ̀jọ̀ Ikeyìn Hàn nínú Ìwé Dániẹ̀lì

Jeff Pippenger

2024-04-09

Nísinsinyí a wà lórí ilẹ̀ mímọ̀, gégé bí ó ti jẹ̀ ní ìtumò ìwé Dániẹ̀lì, nítorí a ti dé sí àwọn ẹ̀sẹ̀ tí ó dúró fún Igbe Àárín Ọ̀ru fún ọ̀gọ̀rùn-ún m̀erínlélógójì ẹ̀gbẹ̀rún. Àwọn ẹ̀sẹ̀ nàà pèlú n fi ìdìdì fífí lórí asia àwọn tí a gbé sókè hàn. Wònyí ni àwọn ẹ̀sẹ̀ tí ó jẹ̀ ipín nínú ìwé Dániẹ̀lì tí ó ní í ẹ̀ pèlú àwọn ọ̀jọ̀ ikeyìn tí a tú sílẹ̀, tí wón sì dúró fún ọ̀rò Dániẹ̀lì nípa Ìsípáyá Jèsù Kristi tí a tú sílẹ̀ nígbà tí “àkókò kù sí dèdè,” diẹ̀ kí àkókò àánú tó parí ní ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlógún.

Róòmù ni ó fi iran nàà múlẹ̀, gégé bí a ti sàfihàn rẹ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rínlá ti orí kọ̀kànlá, nítorí nàà ó ẹ̀ pàtàkì kí a wo Róòmù pẹ̀kipeki bí a ẹ̀ n la àwọn ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlá tí tí dé m̀eḗédógún kọ̀já, nítorí níbi tí “kò bá sí iran, àwọn ẹ̀niyàn á sègbé,” àti bí ẹ̀yin kò bá gbàgbọ̀ Isaiah orí keje, ẹ̀sẹ̀ kẹ̀jọ̀ àti kẹ̀sàn-án, “dájúdájú a kì yòò fi yín múlẹ̀.”

Uriah Smith tọ̀ka sí òfin àsọtẹ̀lẹ̀ kan ó kéré tán ní ìgbà m̀erín nínú ìwé rẹ̀, Daniel and the Revelation. Òfin nàà fi hàn pé a kì í dá agbára àsọtẹ̀lẹ̀ kan mò nínú àsọtẹ̀lẹ̀ tí tí yòò fi di ìgbà tí ó bá “so mò” àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run. Ní itọ̀kasí àkókò tí ó ẹ̀ sí i, ó sọ ọ̀ ní ibàṣepọ̀ pèlú ifihàn Babiloni sínú ẹ̀rì àsọtẹ̀lẹ̀.

“Ó jẹ̀ òfin ìtumò tí ó hàn gbangba pé a lè retí pé kí a m̀enuba àwọn orílẹ̀-èdè nínú àsọtẹ̀lẹ̀ nígbà tí wón bá ti ní isopọ̀ pèlú àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run dé iwón tí itọ̀kasí sí wón fi di dandan láti jẹ̀ kí àkọsilẹ̀ itàn mímọ̀ pèye.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 46.

Ní ó kéré tán lèm̀m̀eta miiran, Smith tún sọ̀rọ̀ nípa òfin nàà, ó sì tọ̀ka sí “àjọ” àwọn Júù nínú ọ̀kọ̀ọ̀kan àwọn m̀eta nàà; sùgbón nínú itọ̀kasí kan, ó ẹ̀ sàfihàn pé “àjọ” nàà ẹ̀ ní ọ̀dún 162 S.K., sùgbón àwọn itọ̀kasí méjèjì yòókù fara mò àwọn akòwè-itàn òde-òní, tí wón fi imúṣẹ̀ “àjọ” àwọn Júù àti Róòmù sí ọ̀dún 161 S.K.

“Kò sí ìdí kankan láti tún rántí fún olùkà pé a kì í mú àwọn ìjọba ayé wá sínú àsọtẹ̀lẹ̀ tí tí wón yòò fi ní ibàṣepọ̀ kan pèlú àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run ní ọ̀nà kan. Róòmù ní ibàṣepọ̀ pèlú àwọn Júù, àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run ní àkókò nàà, nípasẹ̀ Àdéhùn Júù olókíkí nàà, ní ọ̀dún 161 sáájú ibí Kristi. 1 Maccabees 8; Antiquities ti Josephus, ìwé 12, orí 10, apá 6; Prideaux, Ìdipò II, ojú-ìwé 166. Sùgbón ọ̀dún méje sáájú èyí, iyẹn ní ọ̀dún 168 sáájú ibí Kristi, Róòmù ti ẹ̀gun Makedonia, ó sì ti sọ ilẹ̀ nàà di apá kan nínú ìjọba rẹ̀. Nítorí nàà, a mú Róòmù wá sínú àsọtẹ̀lẹ̀ gan-an gégé bí, láti inú iwo Makedonia tí a ẹ̀gun ti ewúré nàà, ó ti n jade lọ sí àwọn ìṣẹgun tuntun ní àwọn itọ̀sọ̀nà miiran. Nítorí nàà, ó farahàn sí wòlìi, tàbí a lè sọ ní ọ̀nà tó yẹ̀ nínú àsọtẹ̀lẹ̀ yí, gégé bí ẹ̀ni tí n jade wá láti inú ọ̀kan lára àwọn iwo ewúré nàà.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 175.

Sùgbón Smith pèlú sọ̀ pé ọ̀dún 162 sáájú ibí Kristi ni.

“Agbara kan náà sì tún máa dúró ní Ilẹ̀ Mímọ̀, kí ó sì run un. Róòmù di aláábápín pèlú àwọn èniyàn Ọlórùn, àwọn Júù, nípasẹ̀ májẹmù, ní ọdún 162 S.K., láti ojọ náà ni ó ti gba ipò pàtàkì nínú kálẹ̀ndà àsoṭẹ̀lẹ̀. Síbẹ̀, kò gba àṣẹ̀ lórí Jùdià nípasẹ̀ ìṣẹ̀gun gidi títi di ọdún 63 S.K.; lẹ̀yìn náà sì ni ní ọ̀nà wònyí.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 259.

Lẹ̀yìn náà, ní ìgbà kẹta tí ó tọka sí ìṣẹ̀lẹ̀ náà, ó tún sọ pé 161 BC.

“Lẹ̀yìn tí ó ti mú wa kojá àwọn ìṣẹ̀lẹ̀ ayé ti ìjọba náà títi dé ọ̀pin ọ̀sẹ̀ àádọ̀rin, wòlù náà, nínú ẹ̀sẹ̀ 23, mú wa padà sí àkókò tí àwọn ará Róòmù bèrẹ̀ sí í ní ibáṣepọ̀ tààrà pèlú àwọn èniyàn Ọlórùn nípasẹ̀ àdéhùn àwọn Júù, BC 161: láti ibẹ̀ ni a sì tún mú wa sọkalẹ̀ nípasẹ̀ ilà ìṣẹ̀lẹ̀ gígùn kan títi dé ìṣẹ̀gun ikeyìn ti ìjọ, àti imúlẹ̀ ìjọba ayérayé ti Ọlórùn. Àwọn Júù, níwọn bí àwọn ọba Sírià ti ń pọ̀n wọn lójú gidigidi, rán aṣojú kan sí Róòmù, láti bèbẹ̀ fún irànlọ̀wọ̀ àwọn ará Róòmù, àti láti dara pọ̀ mọ̀ wọn nínú ‘àdéhùn ọ̀rẹ̀ àti ìṣọkan ibágbẹ̀pọ̀ pèlú wọn.’ 1 Maccabees 8; Prideaux, II, 234; Josephus’s Antiquities, book 12, chapter 10, section 6. Àwọn ará Róòmù fetí sí ibèèrè àwọn Júù, wọn sì fún wọn ní àṣẹ̀ kan, tí a sọrọ̀ rẹ̀ nínú àwọn ọ̀rẹ̀ wònyí:—”

“Àṣẹ̀ ilẹ̀ aṣòfin nípa májẹmù irànlọ̀wọ̀ àti ọ̀rẹ̀ pèlú orilẹ̀-èdè àwọn Júù. Kì yóò jẹ̀ ọ̀fin fún ẹnìkẹ̀ni tí ó wà lábẹ̀ àwọn ará Róòmù láti jagun sí orilẹ̀-èdè àwọn Júù, tàbí láti ran àwọn tí ń ṣe bèẹ̀ lówó, yàlá nípa fifi ọ̀kà, tàbí ọ̀kọ̀ ojú omi, tàbí owó ránṣẹ̀ sí wọn; àti bí a bá kọlu àwọn Júù, àwọn ará Róòmù yóò rán wọn lówó gẹgẹ̀ bí agbára wọn bá ti tó; àti pèlú, bí a bá kọlu àwọn ará Róòmù, àwọn Júù yóò rán wọn lówó. Àti bí àwọn Júù bá ní ifẹ̀ láti fi kún májẹmù irànlọ̀wọ̀ yìi, tàbí láti yọ̀ kúrò nínú rẹ̀, a ó ṣe èyí pèlú ifòkànbalẹ̀ àpapọ̀ ti àwọn ará Róòmù. Àti ohunkóhun tí a bá fi kún un bá yìi, yóò ní agbára ọ̀fin.’ ‘Àṣẹ̀ yìi,’ ni Josephus wí, ‘ni Eupolemus, ọmọ Jòhànú, àti Jason, ọmọ Eleasari, kọ, nígbà tí Judasi jẹ̀ àlùfàà agbà orilẹ̀-èdè náà, tí Simoni, arákùnrin rẹ̀, sì jẹ̀ olórí ogun. Èyí sì ni májẹmù àkókọ̀ tí àwọn ará Róòmù dá pèlú àwọn Júù, a sì sètò rẹ̀ ní ọ̀nà yìi.’” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 271.

Kì í ṣe ẹ̀rù mi láti ṣàlàyé ìdí tí Smith fi tọka sí ọdún 162 BC, yàtò sí iròyìn mi pé àṣiṣe ikòwé ni. Kókó ọ̀rẹ̀ mi ni ní itọkasí sí itẹnumọ̀ tí ó fi lé ohun tí ó pe ní “ofin itumọ̀ tí ó hàn gbangba pé a lè retí kí a ṣe àkíyèsí àwọn orilẹ̀-èdè nínú àsoṭẹ̀lẹ̀ nígbà tí wọn bá ti ní isopọ̀ tó bèẹ̀ pèlú àwọn èniyàn Ọlórùn tí idarúko wọn fi di dandan láti mú kí àkọsilẹ̀ itàn mímọ̀ pé.” Nígbà tí Smith bá tẹnumọ̀ lórí ofin náà, ó fi hàn pé Róòmù ní isopọ̀ pèlú àwọn èniyàn Ọlórùn ní “àdéhùn,” tí ẹ̀sẹ̀ kejilólógún, ní ọdún 161 BC, ṣùgbọ̀n Smith tún fi hàn pé a kókó mú Róòmù wá sínú itàn àsoṭẹ̀lẹ̀ náà ní ọdún 200 BC, ọdún mọkàndínlógójì ṣáájú 161 BC.

“Agbára tuntun kan ni a ti mú wá bá yìi,—‘àwọn ọlọ̀ṣà èniyàn rẹ̀’; ní itumọ̀ gangan, ni Bìṣọ̀bù Newton wí, ‘àwọn apanirun èniyàn rẹ̀.’ Ní ibi jíjìn lórí etí odò Tiberi, ìjọba kan ti ń tọ̀ ara rẹ̀ dàgbà nínú àwọn ètẹ̀ ifẹ̀ àṣẹ̀ àti àwọn ipinnu òkùnkùn. Kékeré tí ó sì jẹ̀ aláílẹ̀rẹ̀ ní ibèrẹ̀, ó dàgbà pèlú yiyára agbàyanu nínú agbára àti okun, ó ń na ọ̀wọ̀ rẹ̀ jáde pèlẹ̀pèlẹ̀ síhìn-ín síhà-ún láti dán agbára rẹ̀ wò, kí ó sì dán okun apá ogun rẹ̀ wò, títi tí, nígbà tí ó ti mọ̀ agbára ara rẹ̀, ó fi gbé orí rẹ̀ sókè láifọ̀yà láàárín àwọn orilẹ̀-èdè ayé, tí ó sì fi ọ̀wọ̀ tí a kò lè borí gba idarí ìṣẹ̀ wọn. Láti ìgbà náà lọ orúkọ Romu dúró lórí ojú ewé itàn, a sì ti yàn án fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọdún pípẹ̀ láti ṣàkóso ọ̀ràn ayé, àti láti lo agbára ipa ńlá láàárín àwọn orilẹ̀-èdè àní títi dé ọ̀pin àkókò.

“Róòmù sọrọ̀; Siria àti Makedonia sì kò pẹ̀ rí í pé iyípadà kan ń bọ̀ lórí àwòrán alá wọn. Àwọn ará Róòmù dá sí ọ̀ràn náà ní orúkọ ọba ọdọ̀ ilẹ̀ Ejjibiti, ní ipinnu pé a ó dáàbò bo ó kúrò nínú

iparun tí Antiochus àti Philip ti pète sílẹ̀ fún un. Èyí şelẹ̀ ní ọdún 200 Ş.K., ó sì jẹ ọkan nínú àwọn idásí tí ó şe pàtàkì àkókó tí àwọn ará Róòmù nínú ọràn Siria àti Ejibiti.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 256.

A kọkọ mú Róòmù wọ inú itàn àşotẹlẹ̀ nàà wá ní ọdún 200 Ş.K., àti ifihàn nàà nínú eşẹ̀ kẹrinlá ni itọkasí tó şe pàtàkì jùlọ sí Róòmù nínú gbogbo iwé Dániẹli, nítorí pé eşẹ̀ nàà gan-an ni ó şàlàyé Róòmù gégé bí àmi tí ó fi iran nàà dúró. Ídí tí Smith fi lẹ̀ tenu mó irú ọfin àşotẹlẹ̀ bẹẹ̀, léyìn nàà sì tọka sí ọdún 161 Ş.K., nígbà tí ó tún dá ọdún 200 Ş.K. mò gégé bí àkókò tí a “ti mú” agbára Róòmù “wólé,” kí í şe işòro tí mo fẹ̀ yanjú. Bí mo bá ní ibèèrè kan tí ó nílò ipinnu, yòò jẹ bóyá ọfin nàà gégé bí Smith şe túmò rẹ̀ jẹ mímúşẹ̀ tàbí bẹẹ̀ kó. Bí ó bá jẹ mímúşẹ̀, nígbà nàà ni èmi yòò jiyàn pé eşẹ̀ kẹrinlá gbọdò ní ibàşepọ̀ kan pẹ̀lú àwọn Júù, tí ó şelẹ̀ şáájú májẹmú ọdún 161 Ş.K.

Mo lóye pé itàn àwọn eşẹ̀ ketálá sí keşeedógún n tọka sí itàn kan ní àwọn ojọ ikeyìn nígbà tí Romu pópù wọ ara rẹ̀ sínú itàn àşotẹlẹ̀, ó sì şe bẹẹ̀ ní ibàşepọ̀ pẹ̀lú Orilẹ̀-Èdè Amèrikà, ẹnì tí í şe àwọn èniyàn Ọlọrun nínú itàn nàà. Nítorí Jesu máa n fi ibèrẹ̀ şàpẹ̀júwe ọpin ní gbogbo igbà, ọdún 200 Ş.K., nígbà tí Romu keferi wọ inú itàn, gbọdò ní ibàşepọ̀ kan pẹ̀lú àwọn èniyàn Ọlọrun nínú itàn nàà. Nítorí nàà, mo fara mó ọfin Smith, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé kò rí ibàşepọ̀ tààrà láàárín Romu àti àwọn Júù ní ọdún 200 Ş.K.

Eşẹ̀ kọkanlá àti kejilá n tọka sí işẹgun àti àbájáde Ogun Raphia, tí ó şelẹ̀ ní ọdún 217 şáájú ibi Kristi, láàárín Ilẹ̀-ọba Seleucid, lábẹ̀ àkóso Antiochus III Magnus, tàbí “Eni Nlá”, àti Ilẹ̀-ọba Ptolemaic ti Ejibiti, lábẹ̀ àkóso Ọba Ptolemy IV Philopator. Ogun yíi şelẹ̀ ní àkókò ijakadi fún àkóso lóri Coele-Syria (gúúsù Siria) àti gúúsù Palestina, àwọn agbègbè tí Ilẹ̀-ọba Ptolemaic àti Seleucid n bá ara wọ jiyàn lóri wọ. Işẹgun Ptolemy IV Philopator ní Raphia jẹ̀ kí ó lè pa àkóso rẹ̀ mó lóri Coele-Syria àti gúúsù Palestina fún àkókò kan.

Ogun Panium, tí ó şelẹ̀ ní ọdún metàdínlógún léyìn nàà ní ọdún 200 şáájú ibi Kristi, tí a tún mó sí Ogun Okè Panium tàbí Ogun Paneas, jẹ̀ láàárín Ijọba Seleucid, lábẹ̀ işáájú Ọba Antiochus III, àti Ijọba Ptolemaic ti Ejibiti, lábẹ̀ işáájú Ọba Ptolemy V.

Ọdún mọkànlélógbọ̀n léyìn nàà, ní ọdún 167 şáájú Kristi, Işotẹ̀ Maccabean, iyen işotẹ̀ àwọn Júù sí àwọn igbiyànjú Ijọba Seleucid láti pa àwọn àşà isin Júù run, kí wọn sì fi àşà Hellenistic lélé, bẹrẹ̀ ní ilú Modein, ilú kékeré kan tí ó wà ní agbègbè Judea, ní ibi tí ó jẹ̀ ilẹ̀ Israẹli ọde oní báyií.

Işelẹ̀ tí a n sọrọ̀ nípa rẹ̀ ní í şe pẹ̀lú alákooso Gíríiki Seleucid tí orúkọ búburú rẹ̀ ti gbajúmọ̀, Antiochus IV Epiphanes, ẹnì tí ó fi àwọn işe Hélenístíki líle kan lé àwọn Júù lóri, pẹ̀lú ifòfin de àwọn àşà ijọsin eşin àwọn Júù àti ibàjẹ̀ Tẹ́npilí ní Jerúsálẹ̀mù. Nínú isapá láti fi mú àwọn àşẹ̀ rẹ̀ şe, Antiochus rán àwọn aşojú sí onírúurú ilú àti abúlẹ̀ láti fi ipa mú àwọn olùgbé Júù láti tẹ̀lé àwọn àşẹ̀ rẹ̀.

Ní Módein, ọkan lára àwọn aláşẹ̀ Şeliúsídi dé láti fi agbára mú àşẹ̀ ọba şe nípa pípaşẹ̀ fún àwọn olùgbé Júù láti kọpa nínú àwọn àşà ibọrişà àti láti rú àwọn ebo sí àwọn ọlọrun Gíríiki. Àlùfàà Júù àgbalagbà kan tí orúkọ rẹ̀ n jẹ̀ Mátátíasi kọ láti tẹ̀lé àşẹ̀ nàà, ó sì pa Júù kan tí ó tẹ̀ síwájú láti rú ebo nàà àti aláşẹ̀ Şeliúsídi nàà pẹ̀lú. Işe itakò yíi láti ọdò Mátátíasi àti idílẹ̀ rẹ̀ ni ó samisi ibèrẹ̀ Işotẹ̀ Mákábíà sí işákoso Şeliúsídi.

Mattatiah àti àwọn ọmọ rẹ márùn-ún, pèlú Judas Maccabee, sá lọ sí àwọn òkè, wọn sì bèrè ogun ifòrògégé sí àwọn ọmọ-ogun Seleucid. Nígbèyìn, ìṣòtẹ nàà túbò lágbára, ó sì rí itilẹ̀yìn gbà, èyí sì yorí sí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìṣẹgun ológun lórí àwọn Seleucid.

Àwọn ìṣẹ̀lẹ̀ tí ó ṣẹ̀lẹ̀ ní Modein ní ọ̀dún 167 ọ́ájú Sànmáni Kristi, jẹ́ àkókò pàtàkì gidigidi nínú itàn àwọn Júù, tí ó fi àmì sí ìbèrè Ìṣòtẹ̀ Maccabean àti ìjàkadì fún òmìnira ẹ̀sìn àti òmìnira kúrò lábẹ̀ ìṣàkóso àjẹ̀jì. Ìyàsímímọ̀ tún tẹ̀npìlì kejì ní Jerusàlemu, èyí tí ó jẹ́ ìṣẹ̀lẹ̀ itàn tí wọn n ẹ̀ se ayeye rẹ̀ ní àkókò Hanukkah, ṣẹ̀lẹ̀ ní ọ̀dún 164 ọ́ájú Sànmáni Kristi, ọ̀dún m̀eta ọ́ájú “àdéhùn” ẹ̀sẹ̀ kẹ̀tálélógún.

Lẹ̀yìn tí wọn tún gba Jerusàlemù àti Tẹ̀npìlì nàà padà, àwọn Mákábì wẹ Tẹ̀npìlì nàà mọ̀ kúrò nínú àwọn ìbàjẹ̀ àbòsí tí àwọn abòrìṣà mú wá, wọn sì mú un padà sí ilò ẹ̀sìn tòótọ̀ tí ó yẹ fún un. Gégé bí àṣà itàn ẹ̀ se sọ, wọn rí ikòkò kékeré kan soṣo ti òróró tí a ti sọ̀tò di mímọ̀, tó tó láti tan menorah nàà fún ojọ kan pére. Ní ti gidi, kò sí ẹ̀lẹ̀rì itàn igbà nàà kankan nípa ìṣẹ̀lẹ̀ nàà, kò sì di ọ̀rúndún kẹ̀fà ní àròsọ Júù nàà fi hàn nínú iwé. Sister White fi ijo Júù apẹ̀yindà wé ijo Kátólíiki, ní pàtàkì ní fifi hàn pé àwọn ijo méjèjì dá ẹ̀sìn wọn lé àṣà àti ẹ̀ se àtọ̀wọ̀dọ̀wọ̀ ènìyàn. Gégé bí ó ti rí pèlú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ẹ̀ se iyanu tí a dá kalẹ̀ láísí ọ̀títọ̀ nínú itàn ijo papal, àròsọ pé òróró ojọ kan nàà pé fún ojọ mejo kò ní ẹ̀lẹ̀rì itàn kankan.

Ẹ̀sẹ̀ kẹ̀wáá ti Danieli orí kọ̀kànlá n dá ogun àkókò nínú àwọn ogun m̀eta ti ẹ̀sẹ̀ ogóji mọ̀, èyí tí mo ti ọ́fihàn tẹ̀lẹ̀ gégé bí ogun m̀eta ti “ogun tútù,” pèlú bí wọn ẹ̀ se jẹ ogun aṣojú m̀eta. Arabìnrin kan bèèrè itumọ̀ tí mo fi n pé Ogun Yukirénì, èyí tí í ẹ̀ se èkejì nínú àwọn ogun m̀eta wònyí, ní ogun tútù; nítorí gégé bí ó ti tọ̀ka sí ní ọ̀títọ̀, ikú àti ìparun ti pọ̀ gidigidi. Ohun tí mo ti n pé nínú àwọn àpílẹ̀kọ ọ́ájú gégé bí àwọn ogun m̀eta ti “ogun tútù,” ni a pé ní ọ̀nà nàà láti fi yàtò sí àwọn ogun m̀eta wònyí kúrò lódò àwọn Ogun Àgbáyé m̀eta tí ó ṣẹ̀lẹ̀ nígbà itàn ẹ̀ranko ayé ti Ifihàn m̀etalá. Àwọn ogun m̀eta wònyí jẹ ogun aṣojú, a sì tún ti ọ́làyé wọn ní ọ̀nà bèè.

Mo pinnu láti máa tọ̀ka sí àwọn ogun m̀eta wònyí gégé bí “àwọn ogun m̀eta ti ẹ̀sẹ̀ ogóji” tàbí ogun aṣojú, láti ìsinsinyí lo nínú àwọn àpílẹ̀kọ wònyí, kí a lè mú àìbámu tí ó wà nínú idánimọ̀ ogun gbígbóná gégé bí ogun tútù kúrò. Gégé bí itumọ̀ tí mo fi fún un, àwọn ogun m̀eta ti ẹ̀sẹ̀ ogóji kò ní ogun ọ̀dún 1798 sí i, bí ó tilẹ̀ jẹ pé ó jẹ apa kan ti ẹ̀sẹ̀ ogóji, bí kò ẹ̀ se àwọn ogun m̀eta nàà nikan láti àkókò ìparí ní ọ̀dún 1989 tí tí dé ọ̀fin Ojọ-ìsinmi ti ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlélógóji. A lè dá àwọn ogun m̀eta nàà mọ̀ dáadàa sí i gégé bí ogun aṣojú, tí a n ẹ̀ se nínú àyíká ijà ogun láàárín ọ̀ba àrìwá àti ọ̀ba gúúsù, tí nínú itàn ẹ̀sẹ̀ ogóji, wọn n ọ́jú fún ijà ogun láàárín Kátólíiki (ọ̀ba àrìwá) àti Kómúnìsì (ọ̀ba gúúsù).

Àkókò nínú àwọn ogun m̀eta wònyí n fi ìṣẹgun Kátólíiki lórí Kómúnìsì hàn ní ọ̀dún 1989, bí ipò pòòpù ẹ̀ se dara pọ̀ mọ̀ ogun aṣojú rẹ̀, tí Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà ọ́pẹ̀rẹ̀, nínú fifi Soviet Union kúrò pátápátá ní ọ̀dún 1989, bí ó tilẹ̀ jẹ pé Rọ̀ṣià, orí nàà (tàbí “àgọ̀ olódi”), dúró ọ́nṣin. Ogun Ukrénìà tí ó wà lówọ̀lówọ̀ yìi tún jẹ ogun láàárín Kátólíiki àti Kómúnìsì lẹ̀kkan sí i, pèlú ipò pòòpù tí n lo ijoba Ukrénìà gégé bí aṣojú rẹ̀ sí Rọ̀ṣià, pèlú àtilẹ̀yìn agbára aṣojú àtijọ̀ ti ipò pòòpù, iyan Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà, pèlú iyókù ayé iwọ̀-òòrùn alágbáyé. Ogun nàà ni a ọ́pẹ̀rẹ̀ rẹ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlá àti kejilá, ó sì n fi hàn pé Kómúnìsì (Rọ̀ṣià), yóò borí Kátólíiki.

Èkẹta nínú àwọn ogun aṣojú mẹta wọnyí ni a ṣojú rẹ nínú esẹ kẹ̀dógún, gégé bí Ogun Panium. Ogun náà wà láàárín ijọba Ptolemy (ọba gúúsù) àti ijọba Seleucid (ọba àrìwá). Nínú ogun náà, ọmọ-ogun aṣojú ti Kátólíki jẹ Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà lẹ́kkan sí i.

Nínú ogun àkókó ní ọdún 1989, ọmọ-ogun aṣojú iwo Republikani ti Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà ni ijópópó ló láti wó itòlẹ̀sese olóšèlú ti Soviet Union lulẹ̀, nígbà tí ó fi orí rẹ̀ (Rọ́ṣià) sílẹ̀ láì bàjẹ̀. Nínú ogun keji, èyí tí í ẹ̀ ogun Ukraine, ọmọ-ogun aṣojú àwọn Nazi ni Rọ́ṣià ẹ̀gun. Nínú ogun kẹta, Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, ọmọ-ogun aṣojú ijópópó lẹ́kkan síi, tún ẹ̀gun ọba gúúsù.

Àwọn ogun mètẹ̀eta náà ru ààmì-idánimò “Òtító”, níwọn bí ogun àkókó àti ti ikeyin ẹ̀ jẹ̀ iṣe tí ọmọ-ogun aṣojú aláṣe ti Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, ẹ̀ni tí ó ẹ̀gun, ẹ̀. Nínú ogun àkókó, a fi orí ọba gúúsù sílẹ̀ ní àifarapa; àti nínú ogun kẹta, ọmọ-ogun aṣojú aláṣe ti Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà di orí ọba gúúsù. Omo-ogun aṣojú keji náà pèlú jẹ̀ ọmọ-ogun aṣojú ti pàápàá ní Ogun Àgbáyé Keji. Ní iṣẹ̀lẹ̀ méjèjì, ọmọ-ogun aṣojú ti Násìsìmù ni a ẹ̀gun, a ó sì ẹ̀gun rẹ̀. Pàápàá ẹ̀gun, ó sì tẹ̀ gbogbo àwọn ọ̀tá rẹ̀ bó pátápátá kí esẹ̀ kẹ̀rindínlógún tó dé, nígbà tí iṣòkan mẹta náà bá ti ẹ̀.

“Ptolemy [Putin] kò ní imòye tó yẹ láti lo iṣẹgun rẹ dáadàa. Bí ó bá ti tẹ̀sìwájú lóri àṣeyorí rẹ̀, ó ẹ̀e ẹ̀e kí ó ti di olúwa gbogbo ijọba Antiochus; ṣùgbón ní itẹ̀lórùn pèlú pípa ihalẹ̀ diẹ̀ àti iderù diẹ̀ nikan, ó bá àlàáfia ẹ̀e kí ó lè fi ara rẹ̀ sínú ifaramó aláidádúró àti aláíní iṣàkóso sí ifẹ̀kúfẹ̀ ẹ̀ranko rẹ̀. Báyií, léyìn tí ó ti ẹ̀gun àwọn ọ̀tá rẹ̀, àwọn iwà búburú rẹ̀ ẹ̀gun rẹ̀, àti nígbà tí ó ti gbàgbé orúkọ nílá tí ó lè ti fi idí rẹ̀ múlẹ̀, ó lo àkókò rẹ̀ nínú àjeyó àti iwà àgbèrè.”

“A gbé ọkàn rẹ̀ sókè nítorí àṣeyorí rẹ̀, ṣùgbón ó jìnnà sí pípa a lágbara nípasẹ̀ rẹ̀; nítorí lílo àìní ògo tí ó fi ló ó ló mú kí àwọn ọmọ abẹ̀ rẹ̀ tí í ẹ̀tẹ̀ sí i.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 254.

Eléríi keji pé iṣẹgun Putin ni ó ẹ̀ àmì òpin rẹ̀ wà pèlú Ussiah ọba Júdá ijọba gúúsù, ẹ̀ni tí ọkàn rẹ̀ náà gbé ara rẹ̀ sókè nítorí àwọn iṣẹgun ogun rẹ̀, tí ó sì léyìn náà, gégé bí ó ti rí pèlú Ptolemy, wá láti ẹ̀ iṣe àwọn àlùfàà nínú ibi mímó, a sì fi ẹ̀tẹ̀ kojú ú, a sì yọ̀ ó kúrò ní ipò àṣe lẹ̀sẹ̀kẹ̀sẹ̀. Iṣẹgun Putin nínú ogun Ukraine jẹ̀ àmì ibèrẹ̀ òpin rẹ̀ gégé bí ọba gúúsù (ọba àìgbàgbó-Ọlórùn). Òpin rẹ̀ ni a ṣàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀ pèlú ibèrẹ̀ ọba àṣotẹ̀lẹ̀ gbolohun ogóji ti gúúsù (Faransé), èyí tí ó ẹ̀ idánimò iyípadà-ijọba kan tí ó bì iṣàkóso ṣubú, gégé bí ó ti ẹ̀lẹ̀ pèlú Ptolemy. A tún ṣàfihàn òpin Putin pèlú òpin Soviet Union, níbi tí aṣáájú rẹ̀ (Gorbachev) ti tú Soviet Union ká, tí ó sì lẹ̀sẹ̀kẹ̀sẹ̀ gba iṣe kan pèlú United Nations, àmì àgbáyé-ọ̀rọ̀ ojó ikeyin ti àìgbàgbó-Ọlórùn, ọba gúúsù. Léyìn iṣẹgun Putin ní Ukraine, a tún ṣàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀ pèlú Napoleon ní Waterloo, àti ikó-lọ̀ sí iṣbẹ̀kùn tí ó tẹ̀lẹ̀ e; àti pèlú ọba Ussiah, pèlú ẹ̀tẹ̀ rẹ̀, àti ikó-lọ̀ sí iṣbẹ̀kùn tí ó tẹ̀lẹ̀ e, pèlú òpin mímu yó Ptolemy àti òpin Soviet Union ní 1989.

Ogun Panium ẹ̀lẹ̀ ní ọdún 200 S.K., ó sì jẹ̀ ní ọdún gan-an náà ni Romu dá sí itàn lónà gbangba. Ifowówo rẹ̀ sínú itàn àṣotẹ̀lẹ̀ ṣáájú iṣẹgun Jerúsálẹ̀mù tí a ṣojú fún nínú esẹ̀ kẹ̀rindínlógún, tí ó sì ẹ̀ ní ọdún 63 S.K., ní àkókò tí ó kẹ̀de pé òun ni aláàbò fún ọba ọmọ̀ ní Ejibiti. Nínú ogun kẹta ti esẹ̀ ogóji, tí ó kan àwọn ọba àrìwá àti gúúsù, ijo pàápàá yòò tún dá ara rẹ̀ sínú itàn lẹ̀kansi, ní pípa ara rẹ̀ hàn bí ẹ̀ni pé òun ni olúdàbò bo Rọ́ṣià. Ní àkókò kan náà Seleucus, nínú àpẹ̀rẹ̀ náà, ẹ̀gun Ptolemy nínú Ogun Panium, báyií sì ní ó fi hàn pé Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, ọmọ-ogun aṣojú ijo pàápàá nínú ogun àkókó àti ti ikeyin ti esẹ̀ ogóji, ẹ̀gun “Ejibiti” (ọba gúúsù).

Ní ọdún 200 ọ́ájú Kristi, ní ọ̀nà àpẹ̀ẹ̀rẹ̀ a rí ijopápá, gégé bí àgbèrè Tire, bí ó ti bèrè sí í kọ orin àgbèrè rẹ̀ ọ́ájú ị̀şòkan onípele mẹ̀ta ní ọ̀fin Ojọ̀ Àìkú ti ešẹ̀ kẹ̀rindínlógún. Ní àkókò kan náà ni Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà borí Àjọ̀ Àwọn Orílẹ̀-Èdè, bẹ̀e ni ó fi mú ipò rẹ̀ dájú gégé bí oba àkókò lára àwọn oba mẹ̀wáá. Gbogbo ị̀şípòpadà ị̀şòkan onípele mẹ̀ta tí a mú ẹ̀şẹ̀ ní ọ̀fin Ojọ̀ Àìkú, ni a ti pinnu rẹ̀ tán ọ́ájú ešẹ̀ kẹ̀rindínlógún.

Ètò ị̀şèlú agbára ejò ńlá náà, gégé bí Aşojú Ị̀şòkan Àwọn Orílẹ̀-Èdè ti şàpẹ̀ẹ̀rẹ̀ rẹ̀, fara mọ̀ ọ̀n ní ešẹ̀ kẹ̀rindínlógún láti fi ètò ị̀şèlú rẹ̀ fún ẹ̀ranko náà, şùgbọ̀n kí ó tó ẹ̀ bẹ̀e, ijọ̀ pòòpù borí ẹ̀sin ejò náà. Kí a tún gba ẹ̀sin keferi kúrò lẹ̀kẹ̀kan sí i. A yọ̀ Pùròtẹ̀sítànti kúrò ní àwọn ọ̀dún Reagan, nínú ogun àkókò ti ešẹ̀ ogóji, àti ní àkókò ààrẹ̀ Republikani ikeyin, a ó fi ẹ̀sin ejò náà sí abẹ̀ itẹ̀riba fún ẹ̀sin Kátólíkì pẹ̀lú, gégé bí ó ti rí ní ọ̀dún 508. Ilana fifagilé gbogbo ifaradà ẹ̀sin sí ifigbéyèwò ijọ̀ pòòpù sórí itẹ̀ bèrè ní àwọn ọ̀dún Reagan, ó sì parí ní àwọn ọ̀dún Trump. A yọ̀ ifaradà Pùròtẹ̀sítànti apẹ̀yindà sí Kátólíkì kúrò nínú ogun àkókò ti ešẹ̀ ogóji, a ó sì yọ̀ ifaradà ẹ̀mí-òkù kúrò nínú ogun ikeyin ti ešẹ̀ ogóji.

Nínú ibáşepò dídíjú kan náà ti àwọn ị̀şèlẹ̀ èniyàn, Pùròtẹ̀sítànti tí ó ti şubú kúrò nínú igbàgbọ̀ gbòdò fi ara rẹ̀ múlẹ̀ gégé bí aşẹ̀ ẹ̀sin àti ti ị̀şèlú lóri àwọn oba mẹ̀wáá ti Ị̀fihàn orí kẹ̀tálá-dín-lógún. Nípa bẹ̀e, Ogun Panium n ẹ̀şẹ̀ idánimò igbà tí Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà borí Àjọ̀ Ị̀şòkan Àgbáyé, diẹ̀ ọ́ájú ọ̀fin Ojọ̀ Àìkú ti ešẹ̀ kẹ̀rindínlógún.

Ó jẹ̀ ọ̀fin idásilẹ̀ nínú àşọtẹ̀lẹ̀ pé dragoni, ẹ̀ranko náà àti wòlìlì èké náà, ọ̀kọ̀ọ̀kan wọn ní àwọn àbùdá àşọtẹ̀lẹ̀ tirẹ̀ tí ó yàtò síra. Ọ̀kan nínú àwọn àbùdá àşọtẹ̀lẹ̀ wònyí ni pé ẹ̀ranko náà (Kátólíkì), nípa àşọtẹ̀lẹ̀, ni a máa n fí sí ilú Róòmù ní gbogbo igbà. Wòlìlì Èké náà, nípa àşọtẹ̀lẹ̀, ni a máa n fí sí Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà ní gbogbo igbà. Şùgbọ̀n pẹ̀lú dragoni, àbùdá ibi tí a ti n fí dragoni náà sí nípa àşọtẹ̀lẹ̀ ni pé ó máa n yí ipò padà ní gbogbo igbà. Dragoni náà bèrè ní ọ̀run, lẹ̀yin náà ó wá sí Ogbà Èdeni, ní ikeyin sì ni a ti fi dragoni náà sí Ị̀jíbítì.

Sọ, kí o sì wí pé, Bayi ni Oluwa Olorun wi; Kíyèsì i, mo wà lòdì sí ọ, Farao oba Ejibiti, dragoni ńlá tí ó dúbùlẹ̀ láààrín àwọn odò rẹ̀, ẹ̀ni tí ó ti wí pé, Odò mi jẹ̀ ti ẹ̀mí tikára mi, mo sì ti ẹ̀şẹ̀ fún ara mi. Eşekielì 29:3.

Ipo àşọtẹ̀lẹ̀ ti dragoni náà n yí padà. Ní àkókò Johanu, a mọ̀ itẹ̀ dragoni náà, èyí tí ó dúró fún itẹ̀ rẹ̀, pé ó wà ní Págamù.

Sí àngẹ̀lì ijọ̀ tí ó wà ní Págamù kọ̀wé pé; Nnkan wònyí ni ẹ̀ni tí ó ní idà mímú méjì tó lá mú sọ; Mo mọ̀ ị̀şẹ̀ rẹ̀ àti ibi tí iwọ̀ n gbé, àní níbi tí itẹ̀ Sátàni wà: iwọ̀ sì di orúkọ mi mú şinşin, iwọ̀ kò sì sẹ̀ igbàgbọ̀ mi, àní ní ojọ̀ wònyen nígbà tí Àntípà, ajẹ̀rìkú olóòótọ̀ mi, ẹ̀ni tí a pa láàrín yín, níbi tí Sátàni n gbé. Ị̀fihàn 2:12, 13.

Ị̀şẹ̀ Róòmù kẹ̀fẹ̀rì ni pé kí wọn máa mú gbogbo àwọn ọ̀rìşà kẹ̀fẹ̀rì tí wọn ti ní ibáşepò pẹ̀lú padà wá sí ilú Róòmù, kí wọn sì şojú wọn nínú Tẹ̀npìlì Pantheon. Èyí ni idí tí Dáníẹ̀lì fi kọ̀ sílẹ̀ pé “a sì sọ ibi ibi-mímọ̀ rẹ̀ kalẹ̀.” Ibi ibi-mímọ̀ Róòmù kẹ̀fẹ̀rì ni ilú Róòmù, èyí tí Kónsítàntìni sọ kalẹ̀ ní ọ̀dún 330, şùgbọ̀n ibi-mímọ̀ tí ó wà “nínú” Róòmù ni Tẹ̀npìlì Pantheon, Pan-Theon tùmọ̀ sí, “tẹ̀npìlì gbogbo àwọn ọ̀lorun”. Àwọn ará Róòmù şì ibùjókòó Sátàni kúrò ní Pẹ̀gámò sí Tẹ̀npìlì Pantheon. Sister White jẹ̀ kí a mọ̀ pé Róòmù kẹ̀fẹ̀rì ni dírágónì náà.

“Nítorí náà, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé, ní ìpilẹ̀ṣẹ̀, ejò òlórùn náà dúró fún Sátání, ó sì tún jẹ̀, ní ìtumò kejì, ààmì Ròòmù aláìgbòràn sí Ọlórùn.” The Great Controversy, 439.

Ròòmù keferi pín sí orílẹ̀-èdè mẹ̀wàá, Faranse sì di ọ̀ba gúúsù nígbà tí ó mú àìgbàgbọ̀-Ọlórùn ti Íjìbítì wọlé ní àkókò Ìyíká Faranse. Ní ọ̀dún 1917, dragoni náà ti kúrò ní Faranse lọ sí Rọ́ṣià. Èṣẹ̀ kẹ̀wàá ṣàpeṣẹ̀ 1989, àwọn èṣẹ̀ kọ̀kànlá àti kejilá sì ṣàpeṣẹ̀ àwọn ogun “ààlà” (Raphia àti Ukraine), ogun Panium sì ṣàpeṣẹ̀ ìgbésẹ̀ kẹ̀ta tí ijọ̀ papal n ẹ̀ nígbà tí ó n fídí iṣòkan mẹ̀ta múlẹ̀ nínú èṣẹ̀ kẹ̀rindínlógún. Ó ṣàpeṣẹ̀ itàn ikòkò ti èṣẹ̀ ogójì.

A ó tẹ̀síwájú nínú ikẹ̀kọ̀ọ̀ yí nínú àpilẹ̀kọ̀ tí ó kàn.

Nígbà tí Jèsù dé agbègbè Kesaréà Filipi [Panium], ó béèrè lówó àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn rẹ̀ pé, “Ta ni àwọn èniyàn n wí pé èmi Ọ̀mọ̀ èniyàn jẹ́?” Wọn sì wí pé, “Àwọn kan ni iwọ̀ ni Jóhánù Oníbatisí; àwọn miiran ni Éljà; àwọn miiran sì ni Jeremáyà, tàbí ọ̀kan nínú àwọn wòlì.” Ó wí fún wọn pé, “Sùgbón èyin, ta ni èyin wí pé èmi jẹ́?” Simoni Pétèrù sì dáhùn, ó ní, “Ìwọ̀ ni Kristi, Ọ̀mọ̀ Ọlórùn aláàyè.” Jèsù sì dáhùn, ó wí fún un pé, “Alábùkún ni iwọ̀, Simoni Bájónà: nítorí eran ara àti èjẹ̀ kò fi èyí hàn ọ̀, bí kò ẹ̀ Baba mi tí n bẹ̀ ní ọ̀run. Èmi náà sì wí fún ọ̀ pé, iwọ̀ ni Pétèrù, àti lórí àpáta yí ni èmi yóò kọ̀ ijọ̀ mi; àwọn ẹ̀nubodè ọ̀run àpáadi kì yóò borí rẹ̀. Èmi yóò sì fi àwọn kọ̀kọ̀ró ijọ̀ba ọ̀run fún ọ̀; ohunkóhun tí iwọ̀ bá dè ní ayé, a ó dè é ní ọ̀run; ohunkóhun tí iwọ̀ bá tú ní ayé, a ó sì tú ú ní ọ̀run.” Nígbà náà ni ó pàṣẹ̀ gidigidi fún àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn rẹ̀ pé kí wọn má sọ̀ fún ẹ̀nikẹ̀ni pé ọ̀un ni Jèsù Kristi. Látì ìgbà náà lọ̀ ni Jèsù bèrẹ̀ sí í fi hàn àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn rẹ̀ bí ó ti yẹ̀ kí ó lọ̀ sí Jerusalemu, kí ó sì jiyà ohun púpọ̀ lówó àwọn àgbàgbà, àti àwọn olórí àlùfáà, àti àwọn akòwé, kí a sì pa á, kí a sì jí i dide ní ojọ̀ kẹ̀ta. Mátìù 16:13–21.